

Репрезентація ресурсів краєзнавчого туризму в ОУНБ України

Сучасні дослідження впливу бібліотек і бібліотечних сервісів на суспільство показують, що запорукою успішного розвитку бібліотек є безперервна адаптація до умов, що змінюються [1]. Сьогодні, як ніколи, зріс інтерес до туристських об'єктів України, що відображають історичну спадщину, адже, в умовах пандемії внутрішній туризм є особливо актуальним і потребує особливої уваги відповідних інституцій. Зокрема, Міністерство культури та інформаційної політики постійно тримає в полі зору тему „Мандруй Україною: відпочинок для кожного”, здійснюючи ролінгові дослідження ринку туристичної галузі [2].

В останні роки помітно активізувалась робота у напрямі використання краєзнавчого доробку бібліотек для потреб туризму і навіть здійснення власної туристичної діяльності. Зокрема, у базі даних „Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства” зареєстровано понад 50 публікацій з цієї тематики, тобто, бібліотеки України вже мають значний досвід роботи у туристичному напрямі, у тому числі, й реалізації відповідних проєктів. Національна історична бібліотека України на власному сайті з 2020 року доповнює новими відеоматеріалами розділ „Віртуальні екскурсії музеями України і світу” [3] та демонструє серії віртуальних книжкових виставок „Старовинні міста України” [4], „7 чудес України” [5], проводить численні екскурсії для своїх користувачів тощо.

Разом з цим, цілісного дослідження можливостей регіональних бібліотечних установ у напрямі популяризації краєзнавчого туризму, ще не здійснювалося. Тож, Національна історична бібліотека України (НІБУ) – методичний центр з краєзнавчої бібліотечної діяльності – у 2021 році ініціювала проведення наукового дослідження потенціалу краєзнавчих інформаційних ресурсів обласних універсальних наукових бібліотек України (ОУНБ) як підґрунтя для розвитку місцевого туризму.

На початку року фахівцями сектора науково-дослідної роботи НІБУ розроблені програма і методика цього дослідження, окреслені його мета та головні завдання. У Програмі дослідження зазначено про використання комплексу наукових методів, це, зокрема, анкетування та моніторинг онлайн-ресурсів бібліотек. Методи аналізу та синтезу дозволили узагальнити результати дослідження та виробити відповідні рекомендації щодо удосконалення репрезентації ресурсів краєзнавчого туризму регіональними бібліотеками України.

Передбачена методикою дослідження анкета, запропонована усім регіональним книгозбірням, і, слід зауважити, що актуальність теми дослідження була підтверджена

високою активністю бібліотек, адже участь у анкетуванні взяла найбільша кількість бібліотек за останні три десятиріччя проведення краєзнавчих розвідок у НІБУ – 21.

За анкетними даними аналізувалися різні аспекти досліджуваної проблеми: організація діяльності бібліотеки в туристичному напрямі, стан вивчення інформаційних потреб користувачів та координаційної роботи у сфері краєзнавчого туризму, пріоритетні форми роботи, ступінь науково-методичного забезпечення цього напрямку тощо. Результати статистичного аналізу анкет узагальнені О. В. Покропивною для повідомлення на Міжнародній науковій конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями» (Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 5–7 жовтня 2021 р.).

Мета цього повідомлення – стисло висвітлити основні підсумки моніторингу вебсайтів ОУНБ України як базових каналів репрезентації інформаційних ресурсів з краєзнавчого туризму.

Під час цього моніторингу експертною групою вивчався онлайн-контент туристичного спрямування провідних регіональних книгозбірень України: різноманіття форм представлення відомостей користувачу (електронні бази даних про туристичні об'єкти, туристичну інфраструктуру регіону; інформаційно-бібліографічні та методичні видання відповідної тематики; фотогалереї, віртуальні тури тощо), а також зрозумілість структури та комфортність сервісів, зокрема, можливість оперативного пошуку інформації з туризму на сайті і т. ін.

Вивчення сучасного стану презентації інформаційних продуктів та послуг туристичного спрямування на сайтах регіональних бібліотек, здійснене нами у першому півріччі поточного року, показало певні тенденції у бібліотечній роботі з інформаційного супроводу туристичної діяльності.

На власних вебсайтах бібліотеки, як правило, висвітлюють дану тематику у спеціальних розділах. Наприклад, інформацію туристичної тематики користувачі **Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва** можуть знайти шляхом перегляду Вінницького інформаційного порталу, електронних БД „Література про Вінницьку область” та „Лядівський монастир”, електронної бібліотеки „Краєзнавча Вінниччина”, а також у рубриках блогу відділу краєзнавства.

Структурна побудова сайту Вінницької ОУНБ свідчить про зважену і продуману концепцію її фахівців щодо презентації краєзнавчих інформаційних ресурсів туристичного спрямування у віртуальному просторі, адже більшість аспектів досліджуваної теми можна легко знайти у рубриках головних розділів вебсайту книгозбірні.

На сайті **Волинської ОУНБ імені Олени Пчілки** електронні ресурси про туристичні об'єкти регіону представлені у блозі відділу краєзнавчої роботи, зокрема, за посиланнями на вебсайти „Музейний простір Волині” та „Центру туристичної інформації та послуг м Луцька” [6], який всебічно презентує туристичні ресурси краю: безоплатну інформацію про місто, його туристичні принади українською та іноземними мовами, карти міста, замовлення екскурсій містом та його околицями, консультації щодо закладів харчування та проживання, руху громадського транспорту тощо, продаж унікальної сувенірної продукції волинських майстрів і т. ін. На нашу думку, посилання на ці ресурси, з огляду на їхню інформативність та актуалізацію, бажано презентувати на головній сторінці сайту книгозбірні.

Окремо слід відзначити інформацію про проєкт „Пройдімося рідним містом” [7], що проходить у форматі „Бібліотека – Місто – Музей”. Мета проєкту – поєднання наукових, пізнавальних, історичних досліджень про місто Луцьк – столицю Волині – з розважальною програмою – екскурсійними маршрутами, пішою ходою вулицями і майданами міста. Разом з тим, очевидно, що на Головній сторінці сайту необхідно оновити посилання стосовно проєкту, адже там за лінком проєкту – інформація п'ятирічної давнини (станом на 14. 07. 2021).

Дніпропетровська ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія докладно висвітлює інформацію про туристичні об'єкти, туристичну інфраструктуру регіону у відомому фахівцям просвітницькому проєкті – порталі „ДніпроКультура”. Відомості туристичної тематики можна знайти й у електронному каталозі (у краєзнавчій БД „Дніпропетровщина” лише за лінком „туристичні маршрути” знайдено близько 250 документів). Чимало відповідної інформації – й у краєзнавчій повнотекстовій електронній бібліотеці та ресурсах: „Дніпропетровщина у просторі і часі”, „Обличчя ріднокраю”, „Діалоги з мистецтвом”, „Імена в історії Придніпров'я” „Світ захоплень” (рубрика „Подорожі”). Тобто, туристичної інформації багато, але вона розпорошена по різних вебресурсах.

Моніторинг сайту **Житомирської ОУНБ імені Олега Ольжича** показав, що розділ „Житомирщина” містить рубрику „Міста та райони області: історія і сьогодення”, у якій широко представлені фактографічні відомості про історико-культурні заповідники та архітектурні пам'ятки (наприклад, у Бердичеві таких 25). У дописах використано матеріали ілюстрованої туристичної енциклопедії „Цікава Житомирщина”, краєзнавчі нариси „Житомирщина туристична” [8] та ін., є кольорові фото туристичних об'єктів, бібліографія.

Закарпатська ОУНБ ім. Ф. Потушняка акумулює відповідну інформацію у розділі „Унікальне Закарпаття”. На вебсторінках цього ресурсу не лише коротко викладено історію визначних місць краю – пам'яток архітектури, дерев'яних церков та різних природних

об'єктів тощо, а й подано ілюстрації та бібліографію про них. Однак, відсутність пошукового інтерфейсу є суттєвим недоліком цього ресурсу.

На сайті **Запорізької ОУНБ** пересічному користувачеві туристичну тематику доволі складно виокремити, адже відповідні вебсторінки знаходяться поміж великої кількості рубрик загального розділу „Про Запорізький край”. Разом з цим, слід відзначити методичну діяльність цієї книгозбірні у туристичному напрямі. Саме Запорізька ОУНБ у збірнику „Туризм як тренд” [9] об'єднала кілька публікацій про досвід роботи бібліотек Запорізької області, зокрема, й практичні матеріали щодо реалізації проєкту з велотуризму – одного із цікавих напрямів діяльності Кам'янсько-Дніпровської центральної бібліотеки, бібліотечного проєкту „Запорізька феєрія мандрів” та ін. Актуальним для бібліотекарів є й розміщений на сайті посібник „Бібліотека як складова туристичного простору” [10].

Івано-Франківська ОУНБ ім. Івана Франка у розділі „Туристу на замітку” пропонує рубрики „Яремчанщина”, „Гисмениччина”, „Глумаччина”, „Снятинщина”, „Косівщина” та ін., де в науково-популярній формі з відповідними ілюстраціями подається історико-краєзнавча інформація про туристичні перлини краю. Зазначено також, що інформацію для туристів допомогли підготувати центральні районні бібліотеки Івано-Франківщини, до яких мандрівники та гості краю можуть звертатися з різноманітними краєзнавчо-туристичними запитам. Виділено рубрику „Пошуково-рятувальні пункти”, де є відомості про контакти гірських рятувальних загонів.

Сайт **ОУНБ ім. Д. І. Чижевського м. Кропивницький** містить чимало інформації туристичної тематики, однак, ця інформація не структурована відповідно до запитів цільової аудиторії. У 2019 році бібліотеки Кіровоградської області суттєво розширили роботу в напрямі краєзнавчого туризму, і це засвідчено у 11-му випуску збірника „Бібліотечна орбіта Кіровоградщини”, який містить матеріали семінару „Краєзнавчий туризм у бібліотечному форматі” [11].

Луганська обласна наукова бібліотека (м. Старобільськ Луганської обл.) нині веде активну проєктну діяльність у напрямі краєзнавчого туризму. В електронному каталозі можна знайти видання, які розкривають туристичний потенціал регіону. Разом з цим, окремої сторінки чи розділу з туристичної тематики на сайті немає.

Моніторинг вебсторінок **Львівської ОУНБ** з точки зору користувача, який бажає знайти краєзнавчу інформацію туристичної тематики, показав, що відповідної інформації на сайті відображено зовсім мало. На даний час у книгозбірні ще не налагоджена системна робота у напрямі репрезентації ресурсів краєзнавчого туризму.

Миколаївська ОУНБ проводить проєктну роботу з розвитку туризму в регіоні, готує видання відповідної тематики, розвиває свої інформаційно-бібліографічні ресурси,

проводить масові та методичні заходи, використовує координаційні зв'язки, однак, окремого розділу на сайті, сторінки чи блогу не має. Можливо, варто згрупувати інформацію з туризму в певному розділі порталу „Прибужжя”, адже, там вона розпорошена у рубриках „Історія”, „Відпочинок”, „Культура”.

Одеська національна наукова бібліотека активно працює у напрямі популяризації регіонального туризму. Слід відмітити, що на сайті книгозбірні є окремі вебсторінки, присвячені історії бібліотеки та її сьогоденню: Музей історії ОННБ, Путівник по Бібліотеці, 3D-тур по Бібліотеці [12]. Разом з цим, краєзнавчий контент туристичної тематики на вебсайті потребує оновлення та упорядкування.

Аналіз сайту іншої одеської книгозбірні – **ОУНБ ім. М. Грушевського** – показав, що у блозі „Одеський краєзнавець” можна знайти дуже цінну інформацію історико-краєзнавчого змісту. За міткою „Туристична Одеса” розміщено понад двох десятків публікацій досить оригінальної тематики. Це, наприклад: „Мапа котомаршрута Одеських котів”, «Дом солнца» - новая туристическая достопримечательность Одессы” та ін. Одна з останніх публікацій, наприклад, розкриває історію озеленення Одеси, розповідає про перших її садівників [13]. Надзвичайно інформативним ресурсом для туризму є наповнення рубрик цього Блогу – „Сайти”, „Посилання”, „Одеські замальовки”, „Фільми про Одесу”, „Відео”.

Сайт **Полтавської ОУНБ ім. І. Котляревського** містить значний обсяг інформаційних ресурсів туристичної тематики, має зручну навігацію, вартий уваги як фахівців у галузі туризму, так і краєзнавців, істориків та пересічних користувачів. На жаль, ця книгозбірня не взяла участь у анкетному опитуванні, яке мало значно доповнити дані моніторингу.

Публічна бібліотека ім. Лесі Українки міста Києва активно та якісно підтримує туристично-краєзнавчий контент свого вебсайту, має вебсторінку з краєзнавчого туризму, проводить прямі ефіри на сторінці Фейсбука із залученням краєзнавців та екскурсологів столиці.

Рівненська ОУНБ може бути прикладом діяльності з висвітлення, розкриття та популяризації туристичного потенціалу свого регіону. Бібліотекарі Рівненської ОУНБ входять до бази гідів Інформаційно-туристичного центру міста та пропонують екскурсії двома мовами (українською, англійською). Книгозбірня створила «Аудіо-екскурсії», їх можна прослухати через вебсайт бібліотеки.

Аналіз вебсайту **Сумської ОУНБ** показав, що популяризація туризму серед віддалених користувачів фахівцями книгозбірні здійснюється епізодично, відсутній системний підхід до організації електронних ресурсів цієї тематики. У Блогах, присвячених

відображенню подій в бібліотеці і культурному житті міста і регіону, інформація швидко йде в архів, туристичні теми користувачеві там знайти доволі складно.

Тернопільська ОУНБ розвиває власний електронний ресурс - Регіональний інформаційний портал «Тернопільщина», потрапити на який можна з головної сторінки сайту. В розділі «Туризм» розміщена інформація про туристичну інфраструктуру районів та туристичні місця, пам'ятки культури та заповідні місцевості Тернопільської області. Інформація згрупована за темами, наприклад: «Червоногород /Заліщицький район/ Тернопільська область», «Печера Тризуб», «Крайня хата. Приватний зоопарк» тощо. В матеріалах додається фото та Google-навігація, цікаві факти, джерела інформації, готельні комплекси, де можна зупинитися. Однак, безпосереднє звернення на сайт показало: щоб знайти необхідну інформацію, користувачу необхідно гортати усі сторінки розділу, що доволі незручно, оскільки матеріал постійно додається і вже містить 16 сторінок (на 25. 05. 21 р.). Бажано створити пошукове вікно або рубрики.

Харківська ДНБ ім. В. Г. Короленка активно розкриває та популяризує туристичний потенціал свого регіону шляхом створення та підтримки власних електронних ресурсів, висвітлює на сайті інформацію про різні види туристичної діяльності, організовує й бере участь у конференціях, семінарах з цієї тематики, здійснює проектну діяльність, направлену на розкриття туристичного потенціалу регіону. Більшість відомостей знаходиться у вебресурсі «Краєзнавство», але для пошуку відповідної теми необхідно переглядати увесь контент, що не є зручним для користувача.

Свою електронну вебсторінку «Харківщина», яка стисло презентує туризм в регіоні, має **Харківська ОУНБ**. Книгозбірня бере участь у туристичних проектах, активно веде бібліографічну діяльність з краєзнавчого туризму, здійснює популяризацію історико-краєзнавчого, етнографічного, зеленого, екологічного туризму, готує книжкові виставки та відео-презентації тощо.

Херсонська ОУНБ ім. Олеся Гончара бере активну участь у розкритті та підтримці туристичної привабливості свого регіону: здійснює проектну діяльність у туристичному напрямі, співпрацює з туристичними організаціями, створює та модерує власну туристичну сторінку на інформаційному вебпорталі «Арт-Кавун», підтримує туристичні гуртки та туристичні організації, висвітлюючи інформацію про них на своєму сайті. Однак, сумнівно, що пересічний користувач обізнаний про те, що тематика туристичної сфери знаходиться на сайті у розділі „Проекти”...

Хмельницька ОУНБ тримає в полі зору тему регіонального туризму: охоплює різні напрями туристичної діяльності із використанням бібліотечних методів роботи, проводить конференції, навчання працівників тощо. Однак, на сайті Бібліотеки мало популяризується

відповідна інформація, не ведеться власна туристична сторінка, а лише подається посилання на сторінку сайту «Інтерактивна культурна-туристична мапа Хмельниччини», в проєкті якого задіяна книгозбірня.

Черкаська ОУНБ ім. Т. Г. Шевченка не надіслала відповіді на Анкету, однак, моніторинг краєзнавчого контенту, розміщеного на її сайті, показав, що книгозбірня приділяє належну увагу популяризації регіонального туризму й оптимально організовує ці ресурси на вебсторінках сайту. У розділі „Краєзнавство Черкащини” є рубрика „Черкащина віртуальна”, яка містить цікаві й актуальні ресурси. Це, зокрема „Віртуальні мандрівки Черкащиною”, „Туристичні маршрути Черкащини”, „Вулиці нашого міста” [14]. Доступ до цих ресурсів здійснюється дуже легко з головної сторінки сайту Бібліотеки і дублюється у підрозділі „Вікно в Америку” (рубрика „Черкащина”).

На сайті **Чернівецької ОУНБ ім. М. Івасюка** інформацію про туристичну привабливість краю знайти складно – немає окремої сторінки/розділу туристичного напрямку, немає електронних ресурсів та баз даних, інформацію про зазначені у відповідях на питання Анкети проєкти та події можна знайти лише через «пошукове вікно», знаючи їхню назву або шляхом перегляду новин бібліотеки. Чернівецька ОУНБ, згідно з відповідями на Анкету, планує створити Інформаційно-туристичний центр після проведення капітального ремонту будівлі книгозбірні. На думку експертів, для відкриття на базі книгозбірні інформаційно-туристичного центру необхідно, в першу чергу, створити на бібліотечному сайті окрему сторінку/розділ відповідної тематики та розміщувати там усю інформацію для розкриття туристичної привабливості регіону (екскурсії, краєзнавчі заходи, пов’язані з популяризацією туризму в регіоні, інформацію про туристичну інфраструктуру, туристичні об’єкти та ресурси регіону тощо).

Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка систематично здійснює бібліографічне забезпечення туристичної сфери в рамках щорічного видання «Література про Чернігівську область» у розділі «Туризм». Є доступ до БД «Краєзнавче розмаїття Чернігівщини»/«Пам’ятні місця». Бібліотека надає відповідну методичну допомогу: на сайті розміщено електронний poradnik з бібліотечного туризму, проводяться обласні краєзнавчі науково-практичні конференції, на яких обговорюються і туристичні аспекти бібліотечної роботи. Однак, слід зазначити, що потенціал Чернігівської ОУНБ у туристичному напрямі роботи у повному обсязі не розкривається: на час проведення моніторингу на вебсайті не було окремої сторінки/розділу про туризм, не оновлювалась інформація щодо туристичної інфраструктури регіону, туристичних об’єктів та ресурсів.

Загалом, дослідження контенту туристичної тематики регіональних бібліотек України в онлайн сегменті показало, що склад та обсяги цього контенту неоднакові, книгозбірні по-

різному висвітлюють дану тематику, а саме: у спеціальних розділах сайту, блогах, електронних бібліотеках, бібліографічних базах даних, соціальних мережах тощо, а також використовують посилання на відповідні зовнішні ресурси. Часто інформація з туризму надається в новинах і залишається в архіві цієї вебсторінки.

Зауважимо також, що анкетування книгозбірень за проблематикою дослідження дещо активізувало роботу наших респондентів з популяризації місцевого туризму, про що свідчить останній перегляд контенту сайтів, тобто, деякі наведені коментарі можуть бути вже неактуальними. Разом з цим, безумовно, бібліотечна діяльність з краєзнавчого туризму нині потребує особливої уваги та поширення кращого досвіду роботи у цій сфері. Сподіваємося, що результати проведеного нами моніторингу репрезентації ресурсів краєзнавчого туризму на сайтах регіональних книгозбірень України допоможуть бібліотекарям оптимізувати роботу у даному напрямі.

Усі висновки та рекомендації за підсумками дослідження будуть опубліковані у 32-му випуску інформаційного бюлетеня „Краєзнавча робота у бібліотеках України”.

Список джерел:

1. Яковенко О. Вплив бібліотек і бібліотечних сервісів на суспільство: аспекти стандартизації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. №4. С.29-35
2. URL: <https://mkip.gov.ua/news/5498.html>
3. URL: <https://nibu.kyiv.ua/virttour/museum/>
4. URL: <https://nibu.kyiv.ua/virttour/starmista/>
5. URL: https://nibu.kyiv.ua/7_chudes_ukrainy/
6. URL: <http://volyn-museum.com.ua/>; <http://www.tourism.volyn.ua/ua/Centr-turistichnoyi-informaciyi-ta-poslug-u-m-Lucku.html>
7. URL: http://kraeznavchiy.blogspot.com/p/blog-page_22.html
8. Цікава Житомирищина в 4 т. : ілюстрована туристична енциклопедія / Георгій Мокрицький. – Житомир, 2011; Житомирищина туристична : краєзнавчі нариси / ред. М. Ю. Костриця. - Житомир, 2009.
9. URL: <http://old.zounb.zp.ua/node/5526#q6>
10. Бібліотека як складова туристичного простору / Запоріж. обл. універс. наук. б-ка, Наук.-метод. відділ; підгот. Л. Мажара. - Запоріжжя, 2017. - 32 с. - Бібліогр.: с.29-31
11. URL: <https://library.kr.ua/wp-content/elib/orbita/orbita11.pdf>
12. URL: <http://odnb.odessa.ua/virtual-museum/>; URL: <http://odnb.odessa.ua/Putivnik/slides.html>; URL: <http://odnb.odessa.ua/3d-tour.html>
13. URL: <https://kraevedodessa.blogspot.com/>
14. URL: <http://library.ck.ua/index.php/2016-12-06-10-10-53/2020-07-14-13-17-17>